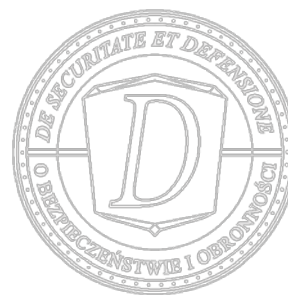

Mariusz WÓDKA¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach²

Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa

m.wodka@wp.pl

MIĘDZYNARODOWA PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA – TYPOLOGIA, CHARAKTERYSTYKA I ZWALCZANIE

ABSTRAKT: Celem artykułu jest opis i wyjaśnienie zjawiska międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Przestępczość to zjawisko złożone, w ramach którego można swoiście „kontrolować” społeczeństwo, a funkcjonowanie zorganizowanych grup przestępczych to w dużej mierze działalność społeczno-polityczno-gospodarcza, ukierunkowana na osiągnięcie zysku. W trosce o swoich obywateli, a także o bezpieczeństwo finansowe i gospodarcze, każde państwo musi tworzyć mechanizmy zabezpieczające oraz chroniące przed tymi procederami. Wymaga to ściślejszej współpracy organów krajowych oraz instytucji między-narodowych powołanych do przeciwdziałania i zwalczania transnarodowych grup przestępczych.

SŁOWA KLUCZOWE: przestępczość, zorganizowana grupa przestępcza, globalizacja, transnarodowość, bezpieczeństwo

INTERNATIONAL ORGANIZED CRIME – TYPOLOGY, PROFILE, COMBATING

ABSTRACT: The aim of the article is to present and describe a phenomenon of transnational organized crime. Crime is a complex phenomenon in which you can “control” society and the functioning of organized criminal groups is largely the socio-political-economic activity focused on financial benefits. For the sake of citizens as well as financial and economic security, each state has to create mechanisms safeguarding and protecting against these practices. This requires close cooperation between national and international institutions appointed to counteracting and combating transnational criminal groups.

KEYWORDS: crime, organized crime group, globalization, transnationality, security

¹ Magister, doktorant w Instytucie Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa, Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

² Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Social Science and Security.

WPROWADZENIE

Współczesne państwo, które chce realizować naczelne dla obywateli wartości, musi liczyć się z możliwością wystąpienia zagrożeń godzących w jego bezpieczeństwo w różnych aspektach, w tym przede wszystkim w aspekcie ekonomicznym³. Jednym z największych zagrożeń współczesnego państwa może być przestępczość zorganizowana. Jest to zjawisko ogarniające wszystkie elementy życia społecznego, politycznego jak i gospodarczego.

Przestępczość zorganizowana bowiem to specyficzna kategoria przestępczości, zaś przestępstwo zorganizowane to – ściśle – czyn o określonych znamionach, aczkolwiek każde przestępstwo, które można określić mianem zorganizowanego, wchodzi w skład przestępczości zorganizowanej, stanowiąc jej immamentną część. Wprawdzie związek przestępczy, jak i zorganizowana grupa (lub szerzej – organizacja przestępcza) pozostają z tymi pojęciami ściśle związane, jednak nie są względem nich równoznaczne. Oznaczają bowiem przecież przestępne ugrupowania, których nie należy, jak się zdaje, nazywać przestępczością zorganizowaną⁴.

Stąd też musimy zadać sobie kilka zasadniczych pytań, związanych z problemem przestępczości zorganizowanej. Czym jest dla współczesnego, globalizującego się społeczeństwa, przestępczość zorganizowana? Czy zagraża prawidłowemu funkcjonowaniu państwa? Czy międzynarodowe organizacje przestępcze zagrażają sferze globalnego bezpieczeństwa? Jakie formy przyjmuje współcześnie przestępczość zorganizowana i w jaki sposób może wpływać zarówno na funkcjonowanie obywateli, jak i państwa?

Artykuł ma na celu opis i wyjaśnienie zjawiska międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Zaprezentowana zostaje typologia organizacji przestępczych, przedstawione zostaną sposoby ich działania i możliwości zdobywania funduszy. Artykuł opiera się przede wszystkim na przeglądzie definicji i krytycznej analizie literatury, w mniejszym stopniu na krytyce źródeł medialnych.

TRANSNARODOWA PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Każda przestępczość – zarówno indywidualna, zbiorowa czy też zorganizowana, urzeczywistniana na różne sposoby – jest obecnie jednym z najpoważniejszych problemów, współczesnych państw. Najbardziej niebezpiecznym jej rodzajem jest transgraniczna przestępczość zorganizowana (określana jako „nowi aktorzy polityczni areny międzynarodowej”⁵), zagrażająca nie tylko działalności państwa ale normalnemu funkcjonowaniu społeczeństwa.

Transgraniczna przestępczość zorganizowana przyjmuje bardzo zróżnicowane formy, różne są jej przejawy i rozmiary w poszczególnych państwach czy regionach. Ta forma

³ P. Sienkiewicz, (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, Tom II, Warszawa 2012, s. 288.

⁴ K. Liedel, *Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011, s. 121.

⁵ T.R. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 27.

*przestępczości jest zjawiskiem bardzo dynamiczny, a jednocześnie nienadającym się do scharakteryzowania na wysokim poziomie ogólności. Niezwykle trudno jest w sposób miarodajny i kompleksowy ocenić skalę jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw i systemu międzynarodowego*⁶.

Obszarem najbardziej narażonym na wpływy przestępczości zorganizowanej jest kontynent europejski. Zagrożenie bezpieczeństwa powstałe w wyniku rozszerzenia Unii Europejskiej o nowe państwa Europy wschodniej, wprowadzenie jednolitego rynku wewnętrznego, układu z Schengen znoszącego granice państwowe w celu zapewnienia swobodnego przepływu towarów, usług, ludzi i kapitału, mogą skutkować niekontrolowanym przepływem ludności i towarów, stwarzając międzynarodowe zagrożenie polegające na ułatwieniu jednoczenia się grup przestępczych. „Rozwój transgranicznej działalności przestępczej, notowany jest w wielu regionach świata, jest konsekwencją zwiększonej mobilności ludzi spowodowanej otwieraniem granic państwowych, co z kolei towarzyszy pogłębiającej się integracji gospodarczej”⁷. Zarówno Polska, jak i pozostałe kraje Unii Europejskiej stoją przed ważnymi wyzwaniami i zadaniami, wynikającymi z otwarcia granic. Przemiany i transformacje ustrojowe spowodowały, iż wiele państw musiało dostosować swoje funkcjonowanie oraz obowiązujące prawo do często dynamicznej sytuacji. Miedzy innymi zaczęto zwracać uwagę na destabilizujące efekty związane z migracją ludności. Problemem stały się adaptacja społeczna i polityka wielokulturowości. „Organizacje przestępcze przypominają wysoko rozwinięte organizmy żywe nie tylko w sferze zachowań, ale również poprzez różnorodności form, w jakich one występują”⁸. Ich działania oraz rozszerzanie stref wpływów bywa uzależnione w dużej mierze od sytuacji panującej w danym kraju (sytuacja polityczna, społeczna, ekonomiczna). Omawiane grupy mają ułatwioną możliwość łączenia się z innymi, znajdującymi się w sąsiednich państwach a nawet kontynentach, tworząc światowe organizacje przestępcze.

Powiązanie przestępczości zorganizowanej, działań korupcyjnych i przestępczości gospodarczej to zjawiska niebezpieczne dla sprawnego funkcjonowania państwa oraz sprawnego funkcjonowania społeczeństwa. Zależności te mogą wpływać destabilizująco na gospodarkę, zasobność finansową obywateli czy też mogą zakłócić podstawowe mechanizmy rynkowe. „Przestępstwa te popełniane z użyciem zaawansowanych instrumentów ekonomicznych, jak i technologii informatycznych, mogą przyczyniać się do kryzysów polityczno-finansowych na skalę krajową, europejską, a nawet światową”⁹.

Nielegalna działalność zorganizowanych grup przestępczych może być interpretowana jako naruszanie dóbr chronionych prawem przez państwo. Przestępczość zorganizowana ulega ciągłym zmianom, przybierając różne formy oraz obejmując różne obszary życia społecz-

⁶ A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2012, s. 126.

⁷ W.C. Gilmore, *Brudne pieniądze. Metody przeciwdziałania praniu pieniędzy*, tłum. G. Górka, Warszawa 1999, s. 16.

⁸ M. Bielski, *Organizacje: istota, struktury, procesy*, wyd. III, Łódź 2001, s. 8.

⁹ A. Wawrzusiszyn, *op. cit.*, Warszawa 2012, s. 126.

no-ekonomicznego. Głównym czynnikiem decydującym o wzroście działań transgranicznych zorganizowanych grup przestępczych, są zmieniające się technologie w elektronice, informatyce, nowoczesne systemy bankowe oraz „pranie” zysków z nielegalnych procedurów czy też mobilność grup przestępczych. Tempo działań omawianych grup jest duże i wykazuje tendencje do coraz większego przyspieszania. Dlatego też możemy spodziewać się także wprowadzania nowych metod przestępczych ze strony zorganizowanych grup przestępczych, ponieważ organizacje te stale unowocześniają i w sposób elastyczny dostosowują swoje struktury do zmieniającego się otoczenia. Zróżnicowanie form działania może być uzależnione od specyfiki regionu czy kraju, w którym grupy przestępcze prowadzą swoją działalność. Każda grupa przestępcza przestrzega określonych norm funkcjonowania w subkulturze, organizacji. Dynamicznie zachodzące procesy, stwarzają nowe możliwości dla działania przestępczego. Zorganizowane grupy przestępcze wykazują pewien stopień specjalizacji, nierzadko stawiając nie na ilość popełnionych przestępstw, ale na ich jakość.

Współcześnie zorganizowane grupy przestępcze swoim zasięgiem i powiązaniem obejmują nie tylko obszary lokalne, w których mają swoją lokalizację ale także obszary całych państw, kontynentów, a niekiedy także obszar całego świata. Doprowadzać mogą do destrukcji gospodarczej, mogą niszczyć struktury ekonomiczne czy finansowe państwa, stanowiąc transnarodowe przedsiębiorstwo handlowe, zajmujące się rozprowadzaniem nielegalnych towarów i usług. Wszelkie zorganizowane działania grup przestępczych mają jeden cel – osiągnięcie jak największego zysku, jak najmniejszym nakładem własnej pracy oraz kosztów z tym związanych.. Zysk daje nieograniczone możliwości, a w szczególności pozwala osiągnąć władzę, bądź też wpływa na „korzystne” działania władz dla środowiska przestępczego oraz pozwala uzyskać ochronę tejże władzy. Przemoc natomiast stosowana bywa w sytuacjach prowadzących do zysku lub go chroniących.

W wielu krajach zorganizowana przestępczość określana jest jako „mafia”¹⁰. „Dzieje się tak nie bez racji, gdyż mafia to niewątpliwie szczyt osiągnięć świata przestępczego, stąd można ją uznać za docelowy wzór przestępczości zorganizowanej w różnych krajach”¹¹. Zorganizowane grupy przestępcze, w tym mafia, przenikać mogą do organów administracji państwowej i samorządowej, korumpując funkcjonariuszy. „Wpływ na podejmowanie decyzji, także najważniejszych, mają więc ci, którzy za kulisami pociągają za sznurki, czyli niejawni aktorzy sceny politycznej. Władzę sprawują przeto nie tylko aktorzy jawni, ale i aktorzy ukryci”¹². Ponieważ we współczesnym, globalnym i kapitalistycznym świecie założenie jest takie, że można kupić wszystko i każdego, stąd dzięki temu organizacje przestępcze uzyskiwać mogą specjalne warunki zamówień, eliminując wszelką konkurencję.

¹⁰ Mafia – międzynarodowa, wpływowa organizacja przestępcza posługująca się przemocą, szantażem, zastraszeniem, mająca zwykle powiązania z władzami i policją, *Słownik wyrazów Obcych. Wydanie nowe*, Warszawa 1995 s. 674.

¹¹ J. Malec, *Przestępczość – to ciekawe zjawisko. Kryminologia nieelitarna*, Warszawa 2006, s. 215.

¹² J. Sztumski, *Elity nowoczesnych państw*, [w:] L.W. Zacher (red.), *Z zagadnień socjologii polityki*, T. 1, Lublin 1996.

Przestępstwa popełniane przez zorganizowane grupy przestępcze mają poważny wpływ na funkcjonowanie społeczeństwa, uczciwie prosperujących przedsiębiorców oraz bezpieczeństwo konsumentów. Ich agresywna działalność skutkuje przemocą, stającą się narzędziem zdobywania władzy czy zasobów gospodarczych albo ekonomicznych. To implikuje, że każdy rodzaj działalności gospodarczej (np. supermarkety, dyskoteki, hotele) może być uwikłany w przestępczy proceder. Kupując towary, uczestnicząc w różnego rodzaju zabawach, nieświadomie wspierana, poprzez płacenie za ich usługi i towary, może być działalność zorganizowanych grup przestępczych.

OBSZARY DZIAŁALNOŚCI ZORGANIZOWANYCH GRUP PRZESTĘPCZYCH

Strefy działalności zorganizowanych grup przestępczych to obszary pozwalające osiągnąć określone cele mające wpływ na dalsze działania i ich realizację postanowień. Współcześnie za największe zorganizowane grupy przestępcze i tym samym mające największy wpływ środowisko przestępcze, oprócz typowo włoskiej mafii, identyfikuje się przede wszystkim chińskie triady, japońskie gangi zwane jakuzą (organizacja polityczna i społeczna o tradycyjnych wartościach dopuszczająca współpracę z policją), wietnamską tongę (grupa zajmująca się przemytem oraz produkcją podróbek różnych towarów) oraz rosyjską mafię (zorganizowane grupy przestępcze, członkami których są osoby pochodzące z terenów byłego ZSRR – Ukraińcy, Czeczeni, Azerowie, uważaną za jedną z najniebezpieczniejszych mafii świata, której działalność cechuje brutalność i wyjątkowe okrucieństwo). Chociaż grupy te działają w różnych krajach, cele mają zazwyczaj zbieżne: dążą do bogacenia się wszędzie tam, gdzie tylko jest to możliwe, stosując swoiste metody działania (szantaż, korupcja, tortury) a przede wszystkim pieniądze z nielegalnych źródeł łączą z legalnymi przedsięwzięciami (legalna działalność gospodarcza). „Zespół takich grup składa się na przestępczość zorganizowaną w danym kraju. Grupy niejednokrotnie rywalizują między sobą, stosując brutalne metody, ale czasem porozumiewają się w celu podziału obszarów działań i synchronizowania niektórych przedsięwzięć”¹³.

RODZAJE DZIAŁALNOŚCI ZORGANIZOWANYCH GRUP PRZESTĘPCZYCH

Działalność zorganizowanych grup przestępczych, tj. przede wszystkim pranie brudnych pieniędzy oraz korupcja, pozostaje ze sobą w bardzo ścisłym związku. Organizacje przestępcze zagrażają, w rozpatrywanej materii, w szczególności bezpieczeństwu ekonomicznemu państwa, tworząc powiązania świata przestępczego ze światem polityki, biznesu, bankowości czy też urzędnikami, tworząc niekiedy bardzo rozbudowane struktury. Różne formy oraz działania wpływają na każda sferę działalności państwa i obywateli:

Korupcja jako zjawisko kryminalne, od najdawniejszych czasów związane z przestępczością zorganizowaną, występujące we wszystkich szerokościach geograficznych, zarówno w krajach biednych, jak i bardzo bogatych, mające negatywne skutki ekonomiczne dla pań-

¹³ J. Malec, *op. cit.*, Warszawa 2006, s. 226.

stwa, jak i jego obywateli i będące potencjalnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa. Poprzez procedury korupcyjne, takie jak np. łapownictwo, przekupstwo, finansowanie wyborów lub partii politycznych, grupy przestępcze wciągają nowe osoby w działalność przestępczą. Im większy wpływ na działania administracji państwowej będą miały zorganizowane grupy przestępcze, tym bardziej będzie zagrożone bezpieczeństwo państwa i obywateli ze względu na interesy powiązanych personalnie, biznesowo i politycznie, grup decydentów, ekspertów i kontrahentów realizowanych poza granicami prawa¹⁴. Korupcja bowiem to problem polityczny, ekonomiczny i społeczny, naruszający prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa. Wzrost działań o tym charakterze może być związany z procederem prania brudnych pieniędzy.

Pranie brudnych pieniędzy, fałszowanie pieniędzy, przestępstwa przeciwko własności to jedne z głównych form działalności zorganizowanych grup przestępczych, sprzyjające powstawaniu groźnego zjawiska, jakim jest przestępczość gospodarcza. Destabilizuje ona wydatnie system finansowy państwa. Pomnażanie dochodów z działalności kryminalnej, z punktu widzenia grup przestępczych, nie ma sensu, dopóki nie można z nich korzystać. Cześć środków jest bowiem przeznaczana – „inwestowana” – na działalność kryminalną, natomiast resztę wykorzystuje się do innych celów po „zalegalizowaniu” – tzn. spreparowaniu im fałszywego, aczkolwiek legalnego, rodowodu. Pranie brudnych pieniędzy stanowi integralny element funkcjonowania grup przestępczych. Zorganizowane grupy przestępcze coraz częściej udoskonalają sposoby prania pieniędzy. „Charakterystyczne jest przy tym działanie sprawców, którzy na tle sytuacji społeczno-ekonomicznej w określonym kraju czy regionie świata, wykorzystują koniunkturę i natychmiast angażują się w odpowiedni rodzaj działalności”¹⁵. Do niedawna głównymi instytucjami zgłaszającymi naruszenia oraz podejrzane transakcje były banki, natomiast obecnie struktury przestępcze wykorzystują także instytucje finansowe, takie jak giełda papierów wartościowych, firmy ubezpieczeniowe, domy maklerskie, towarzystwa funduszy inwestycyjnych czy też sektor finansów publicznych (np. zamówienia publiczne). Procederem tym sprzyja istnienie okoliczności ułatwiających pranie brudnych pieniędzy. Są to między innymi: swoboda obrotu gospodarczego, niespójność systemów finansowych, bankowych, podatkowych oraz w dużej mierze słaba skuteczność organów ścigania zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się praniem pieniędzy. Pieniądze uzyskane z procederu „prania”, przeznaczane są na zakup różnych towarów, dóbr czy też usług, powodując zakłócenia i niejednokrotnie destabilizację wolnego rynku. Nieruchomości bowiem, obok dzieł sztuki, antyków i biżuterii, należą do inwestycji, w które grupy przestępcze najczęściej lokują pieniądze. „Przepływy pieniężne z działalności przestępczej osiągają zawrotną wysokość, zaś pranie brudnych pieniędzy zagraża integralności banków i in-

¹⁴ M. Cichosz, *Zakłęte rewiry prywatyzacji*, [w:] M. Jarosz (red.), *Manowce polskiej prywatyzacji*, Warszawa 2004, s. 78.

¹⁵ J. W. Wójcik, *Przestępstwa w biznesie. Zapobieganie*. Tom 1, Warszawa 1997, s. 25.

nych instytucji finansowych”¹⁶. W poszukiwaniu schronienia, które będzie bezpieczne dla „brudnych pieniędzy”, przestępcy wykorzystują raje podatkowe. Proceder prania pieniędzy nieodłącznie związany bywa z przestępczością gospodarczą.

Przestępczość gospodarcza to między innymi nadużycia w budownictwie, przemyśle spożywczym, przemyśle rozrywkowym (prostyucja, hazard – kontrola nad kasynami i salo- nami gier hazardowych, innymi lokalami rozrywkowymi), przynoszące ogromne zyski. Prze- stępczość ta bardzo często dokonywana bywa za przyzwoleniem społecznym, jest tym samym rzadko wykrywana. Biurokratyzacja życia społeczno-gospodarczego powoduje powstawanie nowych form przestępczości gospodarczej, z których szczególnie groźne dla państwa są prze- stępstwa „białych kołnierzyków” (*white collar crime*). Są to przestępstwa związane z legalną działalnością, przestępstwa jako biznes, urzędnicze, zorganizowane i mafijne o charakterze narodowym i ponadnarodowym. Powstają na tle powiązań między pewnymi typami działal- ności kryminalnej, występującymi w życiu gospodarczym¹⁷. „Sprawcy tych czynów działają w wielu, skomplikowanych dziedzinach i w sposób specjalistyczny”¹⁸, wpływając na admini- strację, gospodarkę, politykę manipulując przepisami prawa i ich interpretacją.

Przestępstwa środowiskowe. Nielegalny obrót odpadami dla zorganizowanych grup przestępczych stał się biznesem, przynoszącym ogromne zyski, których skala porównywalna jest do zysków z handlu narkotykami. Działalność ponadnarodowych organizacji przestęp- czych skoncentrowana jest na uzyskaniu korzyści z eksploatacji i degradacji środowiska natu- ralnego. Gangi kontrolują poszczególne etapy pozyskiwania odpadów (zbieranie, wywózka, utylizacja), nie dopuszczając do tego legalnie działających firm. Pozbywanie się odpadów toksycznych (szpitalnych), czy odpadów elektronicznych (e-śmieci) krajów Trzeciego Świata to miliardowe, przestępcze przychody¹⁹. Handel taki skutkuje zanieczyszczeniem i degradacją środowiska krajów rozwijających się (toksyczne związki zawarte w produktach zanieczysz- czają glebę). W związku z tym, że w tych krajach brakuje technologii umożliwiających w bezpieczny i skuteczny sposób pozbycie się odpadów, działalność przestępcza uniemoż- liwia im wprowadzanie działań innowacyjnych, polegających na tworzeniu ekologicznych rozwiązań. Przykładem nielegalnego obrotu śmieciami oraz czerpania z niego niebagatelnych zysków niech będzie działalność włoskiej mafii, kontrolującej przedsiębiorstwa zajmujące się utylizacją odpadów²⁰.

Przestępczość narkotykowa, przemyt oraz nielegalny obrót środków o działaniu psy- choaktywnym, środków o silnym działaniu czy też środków o działaniu nieznanym dla poten- cjalnej ofiary (narkomana) to dochodowy biznes zorganizowanych grup przestępczych. Przy- kładem może być tutaj Polska jako kraj tranzytowy dla przemytu narkotyków syntetycznych

¹⁶ T. R. Aleksandrowicz, *op. cit.*, s. 28.

¹⁷ J. W. Wójcik, *op. cit.*, s. 10.

¹⁸ E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie zachodniej*, Warszawa 1992, s. 50.

¹⁹ *Włochy: toksyczne odpady wysyłano do Afryki jako pomoc humanitarną*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/wlochy-toksyczne-odpady-wysylano-do-afryki-jako-pomoc-humanitarna/ezytn> (13.01.2016).

²⁰ *Mafie robią miliardowe interesy na handlu... śmieciami*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1348,title,Mafie-robia-miliardowe-interesy-na-handlusmieciami,wid,12347777,wiadomosc.html?ticaid=1164f9>, (10.01.2016).

z krajów zachodnich na wschód i północ oraz przemytu opiatów ze wschodu i południa na zachód. Polska stała się państwem bardzo atrakcyjnym dla zorganizowanych grup przestępczych w tej właśnie branży i można ją zaliczyć do największego producenta syntetycznej heroiny i amfetaminy, produkującego towar o wysokiej jakości i niskiej cenie w porównaniu z krajami zachodnimi, a także kraju handlującego i wytwarzającego konopie indyjskie (marihuana i haszysz). Przystępczość ta to zarówno przemyt, handel, jak również produkcja na szeroką skalę, w którą zaangażowany jest kapitał zagraniczny zachodnich grup przestępczych. Umiędzynarodowienie grup przestępczych w zakresie organizacji handlu narkotykami to bardzo poważny problem Unii Europejskiej, której kraje są głównymi odbiorcami²¹. Grupy przestępcze wykorzystują szlaki narkotykowe także do wielu innych przestępstw takich jak przemyt walut oraz przemyt sfałszowanych środków płatniczych.

Przestępstwa o charakterze przemytniczym bywają w dużej mierze powiązane są z przestępstwami gospodarczymi. Są to przede wszystkim przestępstwa takie, jak: handel ludźmi, handel bronią, nielegalny obrót paliwami, tytoniem czy alkoholem. Jako najważniejsze zagrożenia dla obywateli, społeczeństwa, a w konsekwencji także dla państwa, to przestępstwa związane z nielegalną migracją, handlem ludźmi, pornografia dziecięcą, to także wszelkiego rodzaju procedury związane z przemytem (papierosy, alkohol, paliwa, dzieła sztuki, metale szlachetne) oraz handlem środkami odurzającymi. Nielegalne migracje to jeden z najważniejszych problemów przestępczości transgranicznej, z którą związane są zorganizowane grupy przestępcze. Główną przyczyną nielegalnego przekraczania granicy są konflikty na tle etnicznym, religijnym, narodowościowym bądź trudna sytuacja polityczna czy też gospodarcza poszczególnych państw²². Z trudnej sytuacji ludności tam żyjącej korzystają grupy przestępcze, tworząc kanały przerzutowe nielegalnych migrantów. Wraz z nimi przemycane bywają inne nielegalnie dobra materialne, broń, amunicja, narkotyki czy też alkohol. Bywa, że organizacje przestępcze podejmują przy tym próby korumpowania, bądź korumpują funkcjonariuszy służby granicznej. Ponieważ ludzie dla bezpiecznego życia i z powodów ekonomicznych mogą wiele poświęcić, godzą się na popełnianie tych przestępstw²³.

Handel ludźmi to kolejna omawiana działalność wyspecjalizowanych zorganizowanych grup przestępczych. Grupy te cechują się pełnym profesjonalizmem, posiadają odpowiednie kontakty zarówno w krajach, do których mają być dostarczane ofiary werbunku, jak również w miejscach werbunku. Grupy te posiadają odpowiednie środki finansowe, transportu, łączności oraz są bardzo dobrze uzbrojone, posiadają odpowiednią wiedzę pozwalającą na dogodne przekraczanie granic²⁴. Jest to problem nie tylko Unii Europejskiej ale także problem globalny. Organizacje międzynarodowe zajmujące się migracją ludności szacują, że ofiarami

²¹ *Trzy światowe trasy przemytnicze. Tak narkotyki trafiają na rynek*, <http://tvn24bis.pl/ze-swiata,75/narkotyki-biznes-trzy-swiatowe-przemytnicze-trasy,555248.html> (07.01.2016).

²² M. Stryjek, *Grecka brama do Europy*, Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/38-pazdziernik-listopad-2012/grecka-brama-do-europy>, (07.01.2016).

²³ <http://cba.gov.pl/pl/newsy-serwisu-antykorup/2860,Kanada-jednoczy-sily.html> (16.01.2016).

²⁴ *Pojęcie i definicja przestępczości zorganizowanej* <http://przestepczoscorganizowana.pl/index.php?go=4>, (07.01.2016).

handlu ludźmi rocznie staje się do 2 mln osób²⁵. Werbowanie ofiar procederu to zjawisko charakterystyczna dla tego typu przestępstwa. Oferty pracy (ogłoszenia prasowe), anonse matrymonialne (ślub z bogatym cudzoziemcem) czy też zachęcanie ludzi do wyjazdu zarobkowego przez specjalnie do tego wyszkolonych ludzi. Ofiary to najczęściej osoby ubogie, szukające pracy, często z tzw. szarej strefy, bywają uprzednio odizolowani (wykluczeni) społecznie bez jakiegokolwiek zabezpieczenia finansowego, także osoby bez wykształcenia²⁶. Świadomość społecznego odrzucenia może powodować powstawanie zjawisk patologicznych, prowadzących do anarchistycznych, antypaństwowych postaw oraz wzrostu przestępczości, konsekwencją czego może być „ucieczka” do świata przestępczego. „Zwerbowane ofiary, w wyniku prania mózgu, po pewnym czasie tracą zdolność podjęcia walki o uwolnienie się od sprawców, co stanowi dodatkową trudność w późniejszym jej [ofiary, przyp. aut.] uwolnieniu”²⁷. Najczęstszymi ofiarami handlu ludźmi padają przede wszystkim dzieci i kobiety, w mniejszym stopniu natomiast mężczyźni. Polska to kraj tranzytowy szczególnie dla kobiet pochodzących z krajów byłego ZSRR oraz Europy Wschodniej i Południowej. Kraje przeznaczenia to wysoce rozwinięte i zamożne kraje Europy Zachodniej. Kobiety przez grupy przestępcze sprzedawane są do domów publicznych, ulicznej prostytucji, przymusowej oraz wykorzystywane są przez sprawców do działań przemytniczych czy kradzieży. „Dzieci przeznaczane są najczęściej: do żebractwa, do nielegalnej adopcji, do niewolniczej pracy, do prostytucji dziecięcej, wykorzystywania seksualnego lub pornografii dziecięcej; do pełnienia drobnych przestępstw, do przewożenia lub rozprowadzania nielegalnych produktów”²⁸. Mężczyzn wykorzystuje się do niewolniczej pracy wywożąc ich w miejsca odosobnione, zabierając dokumenty tożsamości²⁹.

Cyberprzestępczość, cyberterroryzm, nielegalne wykorzystanie technologii informatycznych to nowe płaszczyzny działań przestępczości zorganizowanej. Stanowiąc to może ogromny biznes, przynoszący szybki zysk i niosący za sobą minimalne ryzyko możliwość swobodnej wymiany pieniędzy. To także e-handel czy płatności pieniędzmi on-line, stały się atrakcyjnym celem przestępców. Przestępstwa komputerowe to przede wszystkim oszustwa z wykorzystaniem kart kredytowych i haseł dostępu do rachunków bankowych (nadużycia bankowe, *carding*), sabotaż komputerowy (niszczenie danych lub ich przekształcanie), oszustwa komputerowe (np. *phishing* – kradzież, przejęcie tożsamości), szpiegostwo i kradzieże programów, ataki internetowe na tzw. infrastrukturę krytyczną i systemy informatyczne o istotnym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa i obywateli, manipulacje komputerowe.

²⁵ Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć RAPORT: *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce za rok 2014 oraz I – VI 2015 r.* Kraków, 18 sierpnia 2015 r. <http://www.handelludzmi.eu/hl/aktualnosci/6792,Raport-quotPrzeciwdzialanie-handlowi-ludzmi-w-Polscequot-20142015.html>, (04.01.2016).

²⁶ M. Wenzel, *Charakterystyka społeczna ofiar handlu ludźmi*, <http://lastradainternational.org/lisidocs/raport%20Wenzel%20.pdf>, (07.01.2016)

²⁷ I. Pospiszył, *Patologie społeczne*, Warszawa 2012, s. 275.

²⁸ *Ibidem*, s. 273.

²⁹ *Bardzo opłacalny handel ludźmi*, <http://swiat.newsweek.pl/jak-wyglada-handel-ludzmi-newsweek-pl>, artykuły,349980,1.html (07.01.2016).

Narzędzia wykorzystywane przez przestępców do nielegalnej działalności, jak również obszar działań przestępczych wymierzonych w żywotne interesy państwa (np. obronność), obywateli, czy też podmioty gospodarcze.

PRZECIWDZIAŁANIE PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ I JEJ ZWALCZANIE

Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej ze względu na jej wielkoobszarowy charakter, wysokie straty oraz skalę, wymaga bardzo ścisłej współpracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Podejmowanie jakichkolwiek decyzji o działaniach w sferze bezpieczeństwa i porządku publicznego, powinno być dokonywane po rzetelnej analizie oraz identyfikacji zagrożeń, a także oczekiwań społeczeństwa w kwestii ich zapobiegania. Światowym organizacjom przestępczym należy się przeciwstawić, podjąć co najmniej symetryczną interwencje (odpowiednie zasoby ludzkie i finansowe) oraz dążyć do osiągnięcia wysokiej efektywności w rozpoznawaniu wszelkich naruszeń i przestępstw przeciwko bezpieczeństwu publicznemu. Dlatego też w walce z zorganizowaną przestępczością oraz z działaniami jej towarzyszącymi, takimi jak korupcja, przestępstwa gospodarcze, ubezpieczeniowe czy giełdowe, zaangażowane powinny być międzynarodowe organizacje, zarówno na poziomie regionalnym, jaki światowym. Różnego rodzaju organizacje międzynarodowe ogłaszają dokumenty mające charakter wiążący strony (konwencje), a także dokumenty niezobowiązujące prawnie (zalecenia). Organizacje te określają kierunki oraz strategie (standardy) działania, i zapobiegania transnarodowej zorganizowanej przestępczości. Podejmują przedsięwzięcia polityczne oraz czynności operacyjne i procesowe, w które angażują wielu specjalistów i służby policyjne, graniczne czy skarbowe³⁰.

Ścisła współpraca wszystkich państw członkowskich UE na arenie międzynarodowej w kontekście zagrożeń związanych z nielegalnymi działaniami zorganizowanych grup przestępczych to priorytet Unii Europejskiej³¹. Ponieważ „wydanie nawet najlepszych ustaw bez stworzenia kompletnych sytuacji ekonomicznych i społecznych do powodzenia ich działania w życie nie osiągnie zamierzonego celu”³². Odpowiednia kontrola operacji finansowych, odzyskiwanie utraconego mienia a także współpraca informacyjna w kwestii działań zorganizowanych grup przestępczych, wspólna analiza i współpraca dochodzeniowo-śledcza to działania przybliżające sukces w walce z przestępczością międzynarodową³³.

Poszukiwanie czynników będących skutecznym narzędziem w walce z przestępczością zorganizowaną, opartej na środkach prewencyjnych (np. konfiskata nielegalnie zgromadzonego

³⁰ *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz walka z terroryzmem*, <https://mswia.gov.pl/pl/wspolpracamiedzynarod/wspolpraca-w-ramach-ue/13062,Zwalczanie-przestepczosci-zorganizowanej-oraz-walka-z-terroryzmem.html> (07.01.2016).

³¹ *Cykl polityki UE w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/documents-publications/publications/2015/eu-policy-cycle-tackle-organized-crime> (11.01.2016).

³² B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2009, s. 341.

³³ *Bezpieczniejsze społeczeństwo: zwalczanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, <http://www.eppgroup.eu/pl/topic/Bezpieczniejsze-spo%C5%82ecze%C5%84stwo%3A-zwalczanie-przest%C4%99pczo%C5%9Bci-zorganizowanej-i-terroryzmu> (07.01.2016)

majątku i ponowne go wykorzystanie do celów społecznych) przy zachowaniu standardów dotyczących praw człowieka, to zadania dla wymiaru sprawiedliwości, organów ścigania ale przede wszystkim rządów i parlamentów zarówno krajowych, jak i władz Unii Europejskiej. Zawieranie umów międzynarodowych mających na celu ujednoczenie przepisów prawa oraz wzajemna wymiana informacji skutkować mogą skuteczniejszym i szerszym systemem zwalczania przestępczości transnarodowej. Uświadamianie obywateli w kampaniach społecznych o zagrożeniach jakie niesie działalność zorganizowanych grup przestępczych powinno stać się obowiązkiem administracji zarówno samorządowej, jak i rządowej. Społeczeństwo musi bowiem być świadome wpływu nielegalnej działalności przestępczej na każdego obywatela. „Właściwa świadomość tego zjawiska stanowi bowiem nieodzowny warunek stwarzania klimatu wymaganego dla zwalczania tej przestępczości”³⁴. Elementy związane z przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości zorganizowanej to składowe działania państwa oraz jego organów, a także elementy nie mające sformalizowanego charakteru, podejmowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Do zadań państwa należy m.in. wykrywanie, ściganie i karanie przestępców za popełnione czyny zabronione. „Nie ulega wątpliwości, iż skuteczność przeciwdziałania wszelkiej przestępczości zależy od stopnia rozeznania czynników sprzyjających jej szerzeniu się”³⁵. Im większą wiedzę na temat czynników powodujących rozszerzenie się działalności przestępczej będą miały organy ścigania, tym większa będzie skuteczność w wykrywaniu i zwalczaniu popełnianych przestępstw.

Organizacje powołane do przeciwdziałania, zapobiegania i zwalczania przestępczości to między innymi: Organizacja Narodów Zjednoczonych, realizująca Program Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowej Kontroli Narkotyków (UNDC), a także Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowej Kontroli Narkotyków i Zapobiegania Przestępczości (UNDCCP). Organizacja policyjna, jak na przykład Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej – Interpol – zajmująca się współpracą w zwalczaniu przestępczości, skupiająca 188 krajów członkowskich. Kolejną organizacją policyjną jest Europejskie Biuro Policji – Europol – wspierające krajowe organy ścigania państw Unii Europejskiej w walce z przestępczością zorganizowaną. Natomiast jedną z najważniejszych instytucji międzynarodowych zajmujących się sprawami związanymi z praniem brudnych pieniędzy jest Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy FATF, zrzeszająca 32 kraje oraz dwie organizacje międzynarodowe. Grupa składa się ze specjalistów z różnych dziedzin (prawa, finansów) i zajmuje się rozwojem i promowaniem polityki zwalczania nielegalnego procederu prania brudnych pieniędzy. Podstawę działania grupy stanowi dokument zatytułowany „40 Zaleceń”, czyli pismo mówiące o tym, jakie standardy powinny obowiązywać w zakresie zapobiegania działaniom przestępczym, mającym na celu wykorzystanie nielegalnych dochodów w procesie prania brudnych pieniędzy, określając również ich wpływ na legalne działania gospodarcze³⁶.

³⁴ J. Malec, *op. cit.*, Warszawa 2006, s. 242.

³⁵ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 40.

³⁶ J. Przybyło, <https://mfiles.pl/pl/index.php/FATF> (9.01.2016).

Grupa Egmont, czyli Agenda Wywiadu Finansowego, jest kolejną omawianą organizacją. Wypracowuje ona koncepcje i metodologie, wspomagające przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy. Natomiast w sprawach karnych organem odpowiedzialnym za postępowania przygotowawcze jest Zespół Europejskiej Współpracy Sadowej – Eurojust – mający za zadanie zwiększać skuteczność władz poszczególnych krajów członkowskich w walce z międzynarodową przestępczością zorganizowaną. OLAF, czyli Europejskie Biuro do Walki Z Przestępstwami Handlowymi, chroni interesy finansowe Unii Europejskiej. Wszystkie te organizacje mają za jeden wspólny, generalny cel, eliminowanie wszelkich nielegalnych działań mogących zakłócić normalne funkcjonowanie społeczeństw oraz struktur administracyjnych i rządowych państw³⁷.

PODSUMOWANIE

Przedstawione zostało zjawisko ponadnarodowej przestępczości zorganizowanej. W szczególności, poprzez analizę definicji, pokazano elementy klasyfikacji grup przestępczych, przedmioty ich zainteresowania oraz organizacje zwalczające międzynarodową przestępczość. Można stwierdzić, że omawiane zjawisko jest złożone, a podejmowana problematyka jest aktualna. Niezbędna wydaje się tym samym współpraca na linii obywatel – państwo w celu zapewnienia bezpieczeństwa. Można przypuszczać, że jedynie społeczna świadomość zagrożeń może ograniczyć negatywne konsekwencje, jakie niesie za sobą przestępczość ponadnarodowa.

Każde państwo chce być bezpieczne, każdy obywatel tego państwa chce czuć się bezpiecznie bez względu na wiek, status społeczny, pochodzenie. Społeczeństwo powinno wykazać się aktywnością i oporem wobec nielegalnych działań międzynarodowych przestępców. Wydaje się również ważne, by społeczna świadomość rosła, a obywatele godzili się współpracować z odpowiednimi organami i służbami, powołanymi do wale z nielegalnymi grupami przestępczymi, ponieważ to od każdego obywatela może pośrednio zależeć skuteczność przeciwdziałania i zwalczania wszelkich działań przestępców. Kończąc sentencją K. Neumana „Bezpieczeństwo nie jest wszystkim, ale wszystko bez bezpieczeństwa jest niczym”³⁸.

³⁷ Komisja Europejska – *Zestawienie informacji, Europejska agenda bezpieczeństwa: pytania i odpowiedzi* Strasburg, 28 kwiecień 2015, www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4867_pl.pdf, (10.01.2016).

³⁸ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Warszawa 2013, s. 192.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Aleksandrowicz Tomasz. 2011. Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej. Warszawa: Difin.
- Bielski Marcin. 2001. Organizacje: istota, struktury, procesy. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Cichosz Marian. 2004. Zakłęte rewiry prywatyzacji, W: Manowce polskiej prywatyzacji. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, ISP PAN, 72-90
- Gierszewski Janusz. 2013. Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu. Warszawa: Difin.
- Gilmore William. 1999. Brudne pieniądze. Metody przeciwdziałania praniu pieniędzy. Warszawa: PWE.
- Górniok Oktawia. 1994. Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hołyst Brunon. 2009. Kryminologia. Warszawa: LexisNexis.
- Kuźniar Roman. 2012. Bezpieczeństwo międzynarodowe. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR Sp. z o.o.
- Liedel Krzysztof. 2011. Transsektorowe obszary bezpieczeństwa narodowego. Warszawa: Difin.
- Malec Jan. 2006. Przestępczość – to ciekawe zjawisko. Kryminologia nieelitarna. Warszawa: C.H.Beck.
- Pływaczewski Emil. 1992. Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie zachodniej. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- Pospiszyl Irena. 2012. Patologie społeczne. Warszawa: PWN.
- Sienkiewicz Piotr (red.). 2012. Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego Tom II. Warszawa: Dolnośląska Szkoła Wyższa.
- Słownik Wyrazów Obcych. 1995. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sztumski Janusz. 1996. Elity nowoczesnych państw W Z zagadnień socjologii polityki. t. 1, Lublin: UMCS, 111-132.
- Wawrzusiszyn Andrzej. 2012. Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski. Warszawa: Difin.
- Wójcik Jerzy Wojciech. 1997. Przestępstwa w biznesie. Zapobieganie. Tom 1. Warszawa: Centrum Inform. Menadżera.

NETOGRAFIA

- Bardzo opłacalny handel ludźmi W <http://swiat.newsweek.pl/jak-wyglada-handel-ludzi-newsweek-pl,artykuly,349980,1.html>.
- Bezpieczniejsze społeczeństwo: zwalczanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu W <http://www.eppgroup.eu/pl/topic/Bezpieczniejsze-spo%C5%82ecze%C5%84stwo%3A-zwalczanie-przest%C4%99pczo%C5%9Bci-zorganizowanej-i-terroryzmu>.
- Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć RAPORT: Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce za rok 2014 oraz I – VI 2015 r. Kraków, 18 sierpnia 2015 r. W <http://www.handelludzmi.eu/hl/aktualnosci/6792,Raport-quotPrzeciwdzialanie-handlowi-ludzmi-w-Polscequot-20142015.html>.

- Cykl polityki UE w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej W <http://www.consilium.europa.eu/pl/documents-publications/publications/2015/eu-policy-cycle-tackle-organized-crime>.
- Kanada jednoczy siły W <http://cba.gov.pl/pl/newsy-serwisu-antykorum/2860>.
- Komisja Europejska – Zestawienie informacji, Europejska agenda bezpieczeństwa: pytania i odpowiedzi Strasburg, 28 kwiecień 2015 W www.europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4867_pl.pdf.
- Kuzior Patryk. Pojęcie i definicja przestępczości zorganizowanej W <http://przestepczosc-zorganizowana.pl/index.php?go=4>.
- Mafie robią miliardowe interesy na handlu... śmieciami W <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1348,title,Mafie-robia-miliardowe-interesy-na-handlusmieciami,wid,12347777,wiadomosc.html?ticaid=1164f9>.
- Przybyło Jakub. W <https://mfiles.pl/pl/index.php/FATF>.
- Stryjek Marek. Grecka brama do Europy, Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu W <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/38-pazdziernik-listopad-2012/grecka-brama-do-europy>.
- Trzy światowe trasy przemytnicze. Tak narkotyki trafiają na rynek W <http://tvn24bis.pl/ze-swiatea,75/narkotykowy-biznes-trzy-swiatowe-przemytnicze-trasy,555248.html>.
- Wenzel Michał. Charakterystyka społeczna ofiar handlu ludźmi W <http://lastradainternational.org/lsidocs/raport%20Wenzel%20.pdf>.
- Włochy: toksyczne odpady wysyłano do Afryki jako pomoc humanitarną W <http://wiadomoscionet.pl/swiat/wlochy-toksyczne-odpady-wysylano-do-afryki-jako-pomoc-humanitarna/ezytn>.
- Zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz walka z terroryzmem W <https://mswia.gov.pl/pl/wspolpraca-miedzynarod/wspolpraca-w-ramach-ue/13062,Zwalczanie-przestepczosci-zorganizowanej-oraz-walka-z-terroryzmem.html>.